

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ

Широке впровадження в соціальну діяльність новітніх високоефективних технологій сьогодні є однією з основних закономірностей сучасного етапу розвитку суспільства. У той же час частота передачі інформації на негенетичному рівні перевищила частоту передачі інформації на генетичному рівні. Саме тому суттєвим досягненням науково-технічного прогресу в постіндустріальному суспільстві є перехід від енергетичних до інформаційних технологій (ІТ).

Саме ІТ є основним чинником соціально-економічного розвитку сучасного суспільства, який відіграє стратегічну роль у процесі вирішення проблем технологічного удосконалювання людини, а також підвищення її інтелектуального потенціалу. Сьогодні цей факт вважається загальноновизначним і не викликає сумнівів.

Рівень технологічного розвитку суспільства дає країні економічну могутність і соціальну стабільність, визначає якість життя переважної більшості населення нашої планети. Можна цілком обґрунтовано стверджувати, що всі ми живемо в технологічному суспільстві. Його формування і широке поширення на планеті обумовлено об'єктивними закономірностями розвитку сучасної цивілізації.

Важливо відзначити, що процес технологічного розвитку в передових країнах відбувається прискорено, і в найближчі роки ця тенденція буде зберігатися. Сьогодні ми спостерігаємо цілком новий процес міжнародної поляризації держав – за рівнем їхнього технологічного розвитку. Цей процес винятково сильно впливатиме на майбутнє земної цивілізації, на роль і місце тієї чи іншої країни у складі світового співтовариства. Таким чином, задача технологічного розвитку країни в сучасних умовах повинна розглядатися вже не тільки як науково-технічна проблема, а, головним чином, як національна проблема економічного виживання цієї країни в сучасному світі.

Аналіз показує, що основна проблема при цьому полягає в необхідності істотного підвищення інтелектуального потенціалу нації, здатності людей засвоювати нові знання, створювати та підтримувати високу технологічну культуру складного і наукомісткого сучасного виробництва.

Роль системи освіти у вирішенні цієї проблеми загальновідома і не вимагає додаткових аргументів. Необхідно лише підкреслити суттєве зростання цієї ролі на сучасному «переломному» етапі розвитку суспільства, коли здійснюється перехід від індустріального етапу розвитку цивілізації до нового, постіндустріального етапу, що, імовірно всього, на думку багатьох футурологів, буде являти собою інформаційне суспільство. Практичним свідченням слушності такого прогнозу є бурхливий розвиток інформаційних технологій та їх проникнення практично в усі сфери соціальної активності людей, у тому числі організаційно-правову сферу. Процес інформатизації суспільства став одним з найбільш значимих глобальних проце-

сів сучасності і вже охопив багато розвинутих країн і країн, що розвиваються, у тому числі й Україну.

Інформатизація справляє настільки сильний вплив на економічну, соціальну, науково-технічну і культурну сфери життя сучасного суспільства, що вчені справедливо кваліфікують її як «соціотехнологічну революцію», можливі наслідки якої ще недостатньо вивчені й усвідомлені [1]. Безсумнівно, становлення інформаційного суспільства спричинить радикальні зміни не тільки у сфері виробництва та ділової активності людей, але також і в всій соціальній сфері.

У найближчі роки всім нам необхідно буде вирішувати проблему адаптації до нових умов життя в інформаційному суспільстві, в якому вирішальну роль відіграють інформація і наукові знання. Вже сьогодні вони розглядаються фахівцями як пріоритетні фактори, що обумовлюють не тільки загальний стратегічний потенціал суспільства, але і перспективи його подальшого розвитку.

У цих умовах винятково важливим бачиться впровадження в систему освіти нових принципів вивчення інформатики, які б забезпечили формування у людей нових сучасних уявлень про роль інформації та інформаційних процесів у природі і суспільстві. При цьому важливе місце буде приділене загальним закономірностям процесу інформатизації суспільства, його впливу на економічні та соціальні структури суспільства, на роль і становище в суспільстві самої людини.

Іншими словами, перспективна система освіти повинна формуватися на основі синтезу новітніх знань як в галузі природничих наук (у тому числі – інформатики), так і в галузі гуманітарних наук (у тому числі – філософії, соціології, психології, права і управління).

У цьому зв'язку, на наш погляд, особливої уваги заслуговує одна з принципово важливих і конструктивних ідей в галузі стратегії подальшого розвитку сучасної системи освіти, вперше запропонована російським філософом, академіком О.Д. Урсулом [1], ідея випереджальної освіти. Вона є логічним наслідком філософського висновку про необхідність випередження буття свідомістю в період переходу суспільства на модель стійкого розвитку і керованого формування ноосферної цивілізації [3]. Суть цієї ідеї полягає в тому, щоб забезпечити випереджальний характер розвитку системи освіти на фоні інших факторів, що обумовлюють соціально-економічний і культурний розвиток суспільства.

Сьогодні ідея О.Д. Урсула одержала подальший розвиток у Концепції випереджальної освіти у сфері викладання інформатики, розробленої російськими вченими на чолі з доктором технічних наук, професором, заступником директора Інституту проблем інформатики Російської академії наук АН К.К. Колінім [4; 5; 6; 7; 8; 9; 10].

Концепція була покладена в основу Національної доповіді Росії на II Міжнародному конгресі ЮНЕСКО «Освіта та інформатика» [8] і стала основою національної доктрини Росії в галузі освіти. Проблема полягає лише в тому, щоб необхідність надання випереджального характеру системі освіти, як прояв об'єктивної закономірності сучасного етапу розвитку

цивілізації, була б вчасно усвідомлена не тільки вченими і фахівцями в галузі освіти, а і державними та політичними діячами України. Адже саме від їхньої позиції і практичної діяльності багато в чому залежить реальне втілення цієї важливої ідеї в соціальну практику.

Основні ідеї запропонованої концепції можливо викласти в ряді принципів, що формулюють наступні основні вимоги до перспективної системи випереджальної освіти.

1. Формування у людей нової свідомості глобального типу, що, впливаючи з ідей академіка О.Д. Урсула, можна було б назвати ноосферною свідомістю. Зміст її полягає в усвідомленні людиною своєї нерозривної єдності з природою та особливої ролі в ній, високої відповідальності за сьогодення і майбутнє планети. Зростаюча технологічна могутність людства повинна стати не руйнівною, а творчою силою. Розум та воля людини повинні бути спрямовані на гармонічний спільний розвиток суспільства і природи. Саме такий тип свідомості, екологічні знання і високий моральний рівень можуть забезпечити подолання глобальної кризи цивілізації та її подальший безпечний і сталий розвиток.

2. Формування науково обґрунтованих уявлень про основні закономірності розвитку природи і суспільства, а також особливої ролі інформації та інформаційних процесів у прояві цих закономірностей у різних сферах навколишнього світу: у природній, соціальній, технічній, а також інших штучно створених самою людиною сферах. Тому основним фундаментом перспективної системи випереджальної освіти має стати її тісний зв'язок з фундаментальною наукою.

3. Вивчення закономірностей становлення нового постіндустріального інформаційного суспільства, а також тих нових проблем, з якими в цьому суспільстві доведеться мати справу людині, і з якими вона вже починає зіштовхуватися у своєму повсякденному житті.

4. Формування у людей сучасних науково обґрунтованих уявлень про можливості, тенденції і перспективи подальшого технологічного розвитку суспільства, у першу чергу, – у галузі сучасних і перспективних інформаційних технологій. Оволодіння методологією і практичними навичками системного аналізу, виявлення сутності та аналіз інформаційних аспектів найбільш важливих соціально-економічних і науково-технічних проблем, вивчення методів їх вирішення на основі активізації інформаційних ресурсів і швидко зростаючих можливостей засобів інформатики.

5. Формування в суспільстві нового перспективного напрямку розвитку культури – *інформаційної культури*. Ця культура повинна дати людині в інформаційному суспільстві не тільки інформаційну свободу, тобто гарантований доступ до всієї необхідної їй інформації, забезпечити безпрецедентні можливості для інформаційних комунікацій, але також і нові можливості для розвитку людини як особистості, для практичної реалізації нею своїх громадянських прав та свобод.

6. Формування у людей майбутньої нової якості – особистої інформаційної культури, що повинна бути заснована не тільки на знанні закономірностей інформаційних процесів у суспільстві, але й на розумінні своєї від-

повідальності за забезпечення принципів інформаційної безпеки інших членів суспільства. Саме тому в перспективній системі випереджальної освіти особлива увага повинна приділятися проблемам виховання у людей високого гуманізму і моральності.

7. Якщо говорити про основні цілі та завдання перспективної системи випереджальної освіти, то в порівнянні з існуючою традиційною системою вони повинні перетерпіти істотну трансформацію. Тепер головними завданнями системи освіти повинні стати не тільки передача новому поколінню вже накопиченої наукової та культурної спадщини минулих поколінь, а й підготовка його до трудової і суспільної діяльності, головним чином, таке формування свідомості і світогляду цього покоління, яке допомогло б йому адаптуватися у світі, що так швидко змінюється, зайняти гідне місце у новій цивілізації, яка вже наближається, – ноосферній.

Людам сучасної епохи все частіше доведеться приймати відповідальні рішення в умовах невизначеності і, можливо, у стресових ситуаціях. Причому для прийняття таких рішень вже недостатньо буде досвіду минулих поколінь. Тому дуже важливим є розвиток у людей здатності самостійно аналізувати ситуацію, спираючись на розуміння загальних закономірностей і тенденцій розвитку природних, економічних і соціальних процесів, а також здатності прогнозувати можливі наслідки прийнятих рішень.

З розглянутих вище вимог логічно випливають висновки про те, що:

1) для їхньої реалізації існуюча система освіти, заснована, в основному, на концепції так званої «підтримуючої» освіти та орієнтована головним чином на те, щоб навчити людину раціональному використанню вже наявного досвіду минулих поколінь, повинна буде в найближчі роки перетерпіти радикальних змін. Ми стоїмо на порозі нової ери, в якій освіта повинна буде відігравати визначальну роль, як основний фактор зміни масової свідомості і світогляду людей на нові загальнолюдські цінності, моральні норми і життєві орієнтири. Викладач має стати центральною фігурою наступаючої епохи, його головною зброєю повинні бути інформація і наукові знання, а основним інструментом — засоби інформатики та інформаційні технології;

2) вивчення інформатики в цій системі повинне здійснюватися в більш широких масштабах і на істотно більш високому науково-методологічному рівні, у порівнянні з тим, як це здійснюється в сучасній системі.

Інформатика як наука переживає зараз період свого бурхливого розвитку. Зародившись в надрах науки про процеси управління – кібернетики, інформатика швидко розширює свою предметну область і буквально на наших очах з технічної дисципліни про методи і засоби обробки даних за допомогою обчислювальної техніки перетворилася у фундаментальну науку про інформацію та інформаційні процеси в суспільстві [4].

Можна цілком обґрунтовано стверджувати, що інформатика сьогодні – це один зі стратегічно важливих і перспективних напрямів росту світової науки, навколо якої уже формується новий комплекс наук про інформацію [5]. Тому уявляється винятково важливим і своєчасним сфокусувати увагу органів освіти, вчених і педагогів України та інших країн світу, а також за-

собів масової інформації на цьому феномені для того, щоб він знайшов своє адекватне відбиття в програмах, методиках і навчальних планах системи вищої та середньої освіти, а також у системі післядипломної підготовки і, у першу чергу, – викладачів.

Необхідно також відзначити, що інформатика, як самостійна наука і навчальна дисципліна, має не тільки свою досить чітко окреслену проблемну галузь, але і свій метод дослідження – інформаційний підхід. Використання цього методу дозволяє виявляти, аналізувати і розуміти багато нових властивостей і закономірностей інформації та інформаційних процесів у навколишньому природному і соціальному середовищі.

Крім того, інформаційна культура стає сьогодні невід'ємною частиною загальної культури суспільства, і саме в цьому ми бачимо прояв об'єктивних законів розвитку цивілізації.

У контексті розглянутих проблем, безумовно, заслуговує на увагу все ще дискусійне питання про найменування сучасного навчального курсу інформатики, який має не тільки навчально-методологічний, але і філософсько-науковий характер, тому що він невід'ємно пов'язаний із сучасними уявленнями про зміст предмета інформатики як науки, і як наслідок, про зміст навчальної дисципліни, що відповідає їй. Адже, як говорили древні, «правильно називати означає правильно розуміти». Саме в цьому сьогодні існують дуже великі розбіжності як серед вчених, так і серед педагогів.

Так, наприклад, у США, Канаді та у деяких інших країнах сьогодні досить поширений термін «computer science» (комп'ютерна наука). Саме цей термін використовується для найменування як напряму наукових досліджень, так і навчальної дисципліни, які вивчають процеси обробки, збереження і передачі інформації за допомогою інформаційних технологій. Це підкреслює «комп'ютерну орієнтацію» їх предметної галузі, в якій значне місце займають питання технічної сутності комп'ютерних систем, їх програмного забезпечення, методів проектування та організації функціонування.

Що ж стосується країн СНД і Західної Європи, то тут більш поширений термін французького походження «informatique» (інформатика), який походить від двох інших французьких термінів – «information» (інформація) та «automatique» (автоматика).

На наш погляд, при розгляді цього питання треба відштовхуватися від класичного вчення Вінера про існування трьох видів систем – біологічних, технічних і соціальних. На підставі саме цієї класифікації бачиться можливим підкреслити соціальний характер сучасного розуміння інформатики, як науки, що вивчає цілеспрямовані системи соціальної природи [11, с.102], та виділити відповідну їй навчальну дисципліну – «соціальну інформатику». Саме термін «соціальна інформатика», на наш погляд, найбільш вдалий для зазначення розглянутого наукового знання і навчальної дисципліни, тому що він більшою мірою відображає зростаючу інформаційну орієнтацію предметної галузі.

Цю думку поділяють й інші вчені. Свідченням цього є створення на Україні двох Академій наук. Одна з них – Міжнародна академія

комп'ютерних наук і систем, концентрує свої дослідження, в основному, на проблемах створення та ефективного використання комп'ютерів і інформаційних систем, основою яких вони є, так необхідних суспільству для реалізації інформаційних технологій.

Друга – Українська академія інформатики. Основною метою досліджень, які проводяться там, є вивчення властивостей інформації та інформаційних процесів у суспільстві, соціальних наслідків його інформатизації.

З огляду на вищезазначене, сьогодні можна досить обґрунтовано та впевнено стверджувати, що «інформатика» і «комп'ютерна наука» – це не дві різні назви однієї і тієї ж наукової і навчальної дисципліни, а назви двох суміжних, але різних за своїм змістом дисциплін. При цьому уявляється, що у зв'язку зі швидким поширенням предметної галузі інформатики в майбутньому це розходження буде ставати більш помітним.

Однак при позначенні навчальної дисципліни необхідно враховувати структуру досліджень у галузі «соціальної інформатики» як науки, а також поділ на її галузеві напрями, які відповідають сферам суспільної діяльності. Яскравим прикладом при цьому може бути **«Правова інформатика – як комплексна міждисциплінарна галузь знань про закономірності, умови й особливості використання ідей, методів і технічних засобів інформатики з метою оптимізації та підвищення ефективності інформаційних процесів при вирішенні конкретних задач соціального управління, правових задач, а також функціонування інформаційних систем правового змісту і управління ними»** [11, с.156]. У свою чергу виникає необхідність введення навчальної дисципліни під тією ж назвою у процес підготовки юридичних і управлінських кадрів [11, с.168].

У цьому зв'язку очевидно, що зміни повинні бути внесені не тільки до змісту курсів вивчення інформатики і суміжних з нею технічних дисциплін (обчислювальної техніки, кібернетики), але також і до змісту курсів ряду гуманітарних дисциплін, таких як філософія, економіка, соціологія, психологія, а також управлінських і правових дисциплін.

Такі зміни повинні, насамперед, містити знання про:

- філософські основи інформатики;
- інформаційне суспільство, інформаційні ресурси та його інформаційний потенціал;
- місце людини в інформаційному суспільстві;
- значення інформації в процесах пізнання;
- проблеми правового регулювання сфери суспільних інформаційних відносин;
- основи інформаційного моделювання та загальної теорії інформації;
- інтелектуальні інформаційні системи (системи підтримки прийняття рішень);
- основи комп'ютерної семантики;
- програмно-технічні засоби інформатизації;
- засоби інформаційно-аналітичного забезпечення;
- базові і прикладні інформаційні технології.

Таким чином, ми бачимо, що проблема реформування національної системи освіти у зв'язку з загостренням процесів інформатизації суспільства є досить актуальною. Однак результати аналізу процесу організації реформування розглянутої сфери в нашій країні не досить оптимістичні. Мабуть саме такий стан справ і обумовив вимоги Президента України, зазначені в Указі «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2001 року «Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України», щодо вживання термінових заходів не тільки в галузі інформатизації країни в цілому, але й реформування напряму інформаційної підготовки національних кадрів, а саме вимоги розробки типової навчальної програми для середніх і вищих навчальних закладів з дисципліни «Інформаційна культура» та вжиття заходів щодо підготовки і перепідготовки фахівців у сфері інформаційної безпеки [12].

Хотілося б особливо зупинитися на назві запропонованої в Указі навчальної дисципліни, обґрунтованість якої у автора викликає як мінімум сумнів.

На думку деяких вчених «Інформаційна культура»це: 1) *новий тип спілкування*, що дає можливість вільного виходу особистості в інформаційне буття; 2) *вільний вихід та доступ до інформаційного буття* на всіх рівнях, від глобального до локального, оскільки внутрішньонаціональний, внутрішньодержавний тип інформаційного буття так само неспроможний, як і національна наука; 3) *новий тип мислення*, що формується в результаті звільнення людини від рутинної інтелектуальної роботи. Серед рис, що визначають його, вже сьогодні яскраво виявляється орієнтація останнього на саморозвиток і самонавчання [13, с.56].

Іншими словами, інформаційна культура це здатність суспільства ефективно використовувати інформаційні ресурси і засоби інформаційних комунікацій, а також вміло застосовувати з цією метою передові досягнення в галузі розвитку засобів інформатизації та інформаційних технологій.

Таким чином уявляється, що запропонований термін покликаний позначати новий тип спілкування, мислення, але ніяк не наукове знання і тим більше навчальну дисципліну, що покликані лише сформувати інформаційну культуру.

При цьому значимість і необхідність організаційних заходів, запропонованих цим Указом і безліччю інших документів, не викликає у автора ніяких сумнівів. Однак необхідно усвідомлювати всі труднощі нашого часу, що негативно впливають не тільки на процеси інформатизації України, але і на стан національної системи освіти.

З одного боку, Україна терпиме корпоративне суспільство, що знаходиться в процесі переходу від бідності постсоціалістичної держави до розвинутої демократичної європейської держави. Стратегія переходу України до високого рівня життя, який вимірюється звичайно за рівнем життя найбільш незаможних членів суспільства, зводиться сьогодні до переліку пріоритетних напрямів зарубіжних інвестицій. На жаль, «позичковий відсоток»

випереджає темпи розвитку національного виробництва, а невиробничу сферу (освіта, культура, озброєння), поневолює і валить.

Саме таке економічне і політичне становище країни, на наш погляд, гальмує процеси інформатизації і реформування системи освіти, що потребує чималих капіталовкладень з боку держави.

З іншого боку низький рівень саме інформаційної культури (інформаційної підготовки) державних службовців та адміністративних працівників, у тому числі Міністерства освіти, обумовлює той факт, що організаційні заходи, які намічаються в даному напрямі, не проводяться на належному рівні. Прикладом цього може служити недостатнє розуміння важливості процесів, що відбуваються, пов'язаних з інформатизацією сучасного суспільства, при підготовці «Програми розвитку юридичної освіти на період до 2005 року», а як результат зведення запланованих заходів до комп'ютеризації навчального процесу без належної на те підготовки не тільки учнів, але і викладачів [14].

Проведений вище короткий аналіз ролі інформатики та інформаційних технологій на сучасному етапі розвитку суспільства дозволяє зробити наступні висновки:

1. Нові умови існування людства в XXI ст. вимагають нової стратегії розвитку країни і людства на основі знань і високоефективних технологій. Найважливішим стратегічним завданням для світового співтовариства при цьому є пріоритетний розвиток інформаційних технологій, які грають роль каталізатора науково-технічного та соціально-економічного розвитку суспільства.

2. Перехід на стратегію стійкого розвитку цивілізації, заснованою на знаннях, вимагає нового розвитку науки (у першу чергу, природничих наук, у тому числі – інформатики) та високого рівня інтелектуалізації суспільства, без якого неможливо ефективно використання перспективних соціальних технологій.

3. Система освіти повинна розглядатися сьогодні як стратегічний фактор інтелектуалізації суспільства і мати випереджальний характер у порівнянні з іншими факторами його розвитку. Вона повинна містити в собі нову програму вивчення інформатики як фундаментальної природничої науки, що в останні роки швидко прогресує і в найближчому майбутньому займе центральне місце у складі того комплексу наук, що стане науковою базою постіндустріального інформаційного суспільства.

4. З огляду на особливу важливість і актуальність підвищення науково-го рівня програм вивчення інформатики, уявляється за доцільне розробити програму реформування національної системи освіти, основною метою якої повинне стати формування перспективної модульної програми вивчення *фундаментальних основ інформатики*, орієнтованої на використання в системі випереджальної освіти.

Для формування такої програми в Україні є достатній для цього науковий потенціал, а також дуже істотний науково-методичні нароби.

5. Пріоритетний розвиток інформатики й інформаційних технологій, а також їх широке впровадження в соціальну практику і, насамперед – у сфе-

ру освіти, повинні стати головним напрямом державної політики в сфері науки та освіти, тому що це є сьогодні не тільки вирішальним фактором забезпечення добробуту держави і нації, але й найважливішою умовою процесу подальшого стійкого розвитку цивілізації.

Список літератури: 1. Ракизов А.И. Философия компьютерной революции. М., 1990. 2. Урсул А.Д. Устойчивое развитие цивилизации и образование в XXI веке. М., 1995. 3. Урсул А.Д. Путь в ноосферу. Концепция выживания и устойчивого развития цивилизации. М., 1993. 4. Колин К.К. Фундаментальные проблемы информатики // Системы и средства информатики». М., 1995, № 7. 5. Колин К.К. Эволюция информатики и формирование нового комплекса наук об информации // Научно-техническая информация. Сер. 2. М., 1995, № 5. 6. Колин К.К. Курс информатики в системе образования: современное состояние и перспективы развития // Системы и средства информатики. М., 1996. Вып. 8. 7. Колин К.К. Опережающее образование и проблемы информатики // Международное сотрудничество». М., 1996, № 2. 8. Политика в области образования и новые информационные технологии // Национальный доклад России. II-й Международный конгресс ЮНЕСКО «Образование и информатика». М., 1996. 9. Колин К.К. Информатика в системе опережающего образования: Доклад на Пом Международном конгрессе ЮНЕСКО «Образование и информатика». М., 1996. 10. Колин К.К. «Информатика–2000» – международный проект для системы образования // Международное сотрудничество. 1997. № 1. 11. Беляков К.И. Управление и право в период информатизации. Монография. К., 2001. 12. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2001 року «Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України» №1193/2001 від 6 грудня 2001 року. 13. Михайловский В.Н. Формирование научной картины мира и информатизация. С.Петербург, 1994. 14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку юридичної освіти на період до 2005 року» № 344 від 10 квітня 2001 р.

Надійшла до редколегії 15.05.02

І.М. Совгір

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРАВОТВОРЧОСТІ В СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІДОМЧИХ ЛІЦЕЇВ ТА ПРОФІЛЬНИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Система відомчих юридичних ліцеїв та профільних класів загальноосвітньої школи, навчально-виховний процес, який відбувається у названих закладах до вузівської професійної підготовки майбутніх осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ вимагає подальшого розвитку й удосконалення, але не через руйнування, а шляхом застосування науково обґрунтованих еволюційних методів. «Завдання реформування спеціальної відомчої освіти складний еволюційний процес. Не створюючи – й руйнувати, це, щонайменше, не виваженість, що найбільше – професійна неспроможність» [1, с.171]. Йдеться, насамперед, про вирішення проблем гуманізації і демократизації навчально-виховного процесу, надання йому суб'єкт – суб'єктного, а не суб'єкт – об'єктного характеру, гуманізації його змісту, особистісно зорієнтованого виховання з акцентами на формування цивілізованих духовно-аксіологічних якостей майбутнього правоохо-